

Сергій Сінкевич

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальновійськових дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<http://orcid.org/0000-0001-5838-2177>
sinkevich76@i.ua,

Віталій Гаврилюк

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри загальновійськових дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<http://orcid.org/0000-0001-9296-4664>
gavrilyuk.vitaliy85@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБІТ І ВИКОНАННЯ ПРИЙОМІВ ЧАСТКОВОЇ ТА ПОВНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОБРОБКИ

У статті представлено інноваційні методичні підходи до оцінювання практичних дій майбутніх офіцерів-прикордонників щодо організації робіт і виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки з використанням штатних технічних засобів і спеціальної техніки підрозділів радіаційного, хімічного, біологічного захисту. Запропоновано компоненти загальновійськової компетентності, що визначають знання, вміння й навички майбутніх офіцерів-прикордонників щодо організації та виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки. До часткових виконавчих компетентностей зараховано: уміння приготувати розчини (рецептури) та підготувати технічні засоби (спеціальну техніку та дегазаційні комплекти) до роботи; правильність та своєчасність виконання прийомів роботи з технічними засобами відповідно до вимог тактичних нормативів і нормативів із захисту від зброї масового ураження; відносна автономність у виконанні прийомів часткової та повної спеціальної обробки (злагодженість і чітка послідовність дій під час виконання робіт у складі підрозділу). До часткових організаторських компетентностей належать: організація та здійснення теоретичної підготовки персоналу до виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки методами розповіді та зразкового показу, а також практичної – методом тренування; проведення інструктажу щодо заходів безпеки та порядку дій на робочих майданчиках (правильність і доцільність вибору та розгортання робочих місць, чіткість постановки завдань відповідно до тактичної обстановки, повнота відповіді на поставлені питання); організація сторожової охорони району (пункту) спеціальної обробки, безпосереднє керівництво виконанням робіт зі спеціальної обробки (своєчасність подавання команд, дієвість контролю за діями підлеглих та повнота подавання допомоги у разі необхідності, рівень конкретизації зауважень та позитивних моментів під час підбиття підсумків щодо своєчасності й якості виконаних робіт, рівень володіння відповідною термінологією).

Ключові слова: компетентнісний підхід, майбутні офіцери-прикордонники, оцінювання, підготовленість, спеціальна обробка.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасні умови виконання покладених на органи та підрозділи охорони державного кордону завдань вимагають від керівників усіх ступенів володіння професійними компетентностями, що забезпечували б можливість у разі необхідності організації та виконання заходів відновлення боєздатності підрозділів після (під час) дій в умовах радіаційного, хімічного, біологічного (далі – РХБ) зараження та участі в нормалізації такої обстановки на ділянках відповідальності.

З цією метою на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького організовано загальновійськову підготовку всіх категорій військовослужбовців, у тому числі й тих, які проходять додаткову підготовку для виконання завдань на південному сході нашої держави, де нині ведуться бойові дії: Донецькій та Луганській областях, а також на адміністративній межі з тимчасово окупованою Автономною Республікою Крим.

Результати проведеного опитування серед військовослужбовців Державної прикордонної служби України – учасників антитерористичної операції й операції Об'єднаних сил дають можливість констатувати той факт, що питанням радіаційного, хімічного, біологічного захисту (далі – РХБз) приділяється значна увага не тільки через певну ймовірність застосування противником зброї масового ураження, але й через необхідність виконання прикордонниками професійних обов'язків поблизу об'єктів з ядерними компонентами та хімічно небезпечних підприємств.

Викиди (випаровування, випаровування) токсичних індустриальних речовин (сильнодіючих отруйних речовин), спричинені необережними або й навіть цілеспрямовано-провокаційними діями терористичних угруповань на робочих майданчиках хімічно небезпечних промислових об'єктів, що знаходяться на тимчасово непідконтрольній українській владі території, аваріями та надзвичайними ситуаціями природного та техногенного характеру, визначають необхідність не тільки захисту персоналу, але й здійснення часткової або й

повної спеціальної обробки озброєння та військової техніки (далі – ОВТ), а також інших матеріально-технічних засобів (далі – МтЗ) підрозділів охорони державного кордону. Крім того, прикордонні підрозділи виконують професійні завдання й у північному секторі Чорнобильської зони відчуження, що також вимагає від відповідних керівників після завершення служби прикордонних нарядів організувати заходи ліквідації радіаційного зараження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням загальновійськової та військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників присвячено наукові роботи А. Галімова, О. Діденка, А. Мірошніченка, Р. Сича, О. Торічного; особливостям підготовки офіцерів-прикордонників у магістратурі приділено значну увагу В. Веретільником, О. Луцьким, В. Райком. Проте, наукових праць, що висвітлювали б фундаментальні й системні компетентнісні підходи до загальновійськової підготовки різних категорій військовослужбовців Державної прикордонної служби України за видами бойового забезпечення оперативно-службових дій, практично немає. Не складає виключення й такий вид бойового забезпечення, як радіаційний, хімічний, біологічний захист у контексті визначеної проблеми цієї статті. Тому, існує нагальна необхідність деталізації й аналізу дій майбутніх офіцерів-прикордонників на практичних заняттях щодо організації та здійснення заходів спеціальної обробки через контроль рівня сформованості відповідних загальновійськових компетентностей.

Метою статті є конкретизувати критерії оцінювання практичних дій майбутніх офіцерів-прикордонників щодо організації робіт і виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки ОВТ і МтЗ.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку воєнно-політичної ситуації в прикордонних районах України керівники органів та підрозділів охорони державного кордону значної уваги приділяють спеціальній підготовці військовослужбовців до дій в осередках радіаційного, хімічного, біологічного зараження. Особливого значення заходи РХБз набули з початком російсько-терористичної агресії на

території України у 2014 році, а також введенням у дію нової редакції Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України (далі – Бойовий статут) у 2016 році.

У розділі 10 (всебічне забезпечення бою (дій)) Бойового статуту, частина II (батальйон, рота), статтею 71 визначено: «Ліквідація радіаційного, хімічного і біологічного зараження здійснюється з метою відновлення боєздатності підрозділів та нормалізації РХБ обстановки у заражених районах. Здійснюється шляхом проведення спеціальної обробки підрозділів, а також дегазації, дезактивації, дезінфекції ділянок місцевості, фортифікаційних споруд та пилопридушення на них. Спеціальна обробка проводиться з метою виключення ураження особового складу при контакті із зараженими об'єктами, ОВТ, МтЗ і може бути частковою або повною. Часткова спеціальна обробка проводиться за рішенням командира підрозділу особовим складом з використанням табельних засобів спеціальної обробки без припинення виконання бойового завдання, повна – за рішенням старшого командира (начальника) силами військ РХБз в районах спеціальної обробки. За необхідності вона може проводитися в бойових порядках підрозділів. Знезараження фортифікаційних споруд здійснюється силами підрозділів, які їх займають» [1, с. 206]. Звідси сформульовано теми й навчальні питання професійної (спеціальної) підготовки персоналу Державної прикордонної служби України. Не виключенням є і зміст професійної підготовки за цією тематикою майбутніх офіцерів-прикордонників: основна роль в організації освітнього процесу належить кафедрі загальновійськових дисциплін факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Спеціальна підготовка курсантів здійснюється під час організації та проведення аудиторних та польових групових та практичних занять (комплексних практичних занять) з навчальної дисципліни «Загальна тактика». Підготовчим етапом до практичних дій курсантів у польових умовах («плік» навчального процесу) є організація аудиторних групових занять і самостійної

роботи майбутніх офіцерів-прикордонників, спрямованих на розгляд загальних понять, особливостей організації (участі в організації) заходів часткової та повної спеціальної обробки в різних умовах тактичної обстановки. Під час проведення цих освітніх заходів основна увага приділяється вивченню курсантами навчального матеріалу щодо основних понять ліквідації РХБ зараження (дезактивації, дегазації, дезінфекції ОВТ і МтЗ та санітарної обробки персоналу), особливостей організації та здійснення часткової та повної спеціальної обробки у різній тактичній обстановці, а також заходів безпеки під час робіт зі спеціальної обробки [2, с. 176–193].

Послідовність та методику проведення практичного польового заняття за темою «Прийоми та способи часткової та повної спеціальної обробки» вважаємо традиційними: від простого до складного. Викладення навчального матеріалу методом розповіді, як правило, супроводжується демонстрацією зразків індивідуальних протихімічних пакетів, дегазаційних комплектів і комплексів; до практичних дій курсанти залучаються із використанням методу розучування способів та прийомів використання засобів РХБ захисту, а методом тренування за розділами та в цілому завершують вивчення навчального питання або підпитання на робочих майданчиках містечка РХБз [2, с. 196–208]. Обов'язковим, на нашу думку, є ознайомлення майбутніх офіцерів-прикордонників зі спеціальною медичною технікою – дезінфекційно-душовими автомобілями та ін.

Під час практичного польового заняття дії майбутніх офіцерів-прикордонників відбуваються на фоні нескладної тактичної обстановки із попереднім розподілом «виконавських та організаторських ролей». Методи рольових ігор – невід'ємна складова підготовки командирів усіх ступенів, при цьому основна увага під час роботи майбутніх керівників підрозділів звертається на своєчасне прийняття оптимального рішення на основі відповідних ввідних, за якими діють курсанти. У цих умовах повинно бути якнайменше «невідомих» даних тактичної обстановки, але вона повинна характеризуватися швидкоплинністю, динамікою й різкими змінами.

Разом з тим, на нашу думку, потребує уточнення діагностувальний інструментарій для оцінювання практичних дій курсантів під час організації та виконання робіт зі спеціальної обробки, тому авторами статті запропоновано такий підхід. У методичних матеріалах навчальної дисципліни «Загальна тактика» без внесення будь-яких змін до освітньо-професійних програм підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників сформульовано додаткові вимоги до спеціальної підготовленості (загальновійськових компетентностей) курсантів у визначеному контексті цього дослідження.

До часткових виконавчих компетентностей зараховано:

уміння приготувати розчини (рецептури) та підготувати технічні засоби (спеціальну техніку та дегазаційні комплекти) до роботи;

правильність та своєчасність виконання прийомів роботи з технічними засобами відповідно до вимог тактичних нормативів і нормативів із захисту від зброї масового ураження;

відносна автономність у виконанні прийомів часткової та повної спеціальної обробки (злагодженість і чітка послідовність дій під час виконання робіт у складі підрозділу).

До часткових організаторських компетентностей належать:

організація та здійснення теоретичної підготовки персоналу до виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки методами розповіді та зразкового показу, а також практичної – методом тренування;

проведення інструктажу щодо заходів безпеки та порядку дій на робочих майданчиках (правильність і доцільність вибору та розгортання робочих місць, чіткість постановки завдань відповідно до тактичної обстановки, повнота відповіді на поставлені питання);

організація сторожової охорони району (пункту) спеціальної обробки, безпосереднє керівництво виконанням робіт зі спеціальної обробки (своєчасність подавання команд, дієвість контролю за діями підлеглих та повнота подавання допомоги у разі необхідності, рівень конкретизації зауважень та позитивних моментів під час підбиття підсумків щодо

своєчасності й якості виконаних робіт, рівень володіння відповідною термінологією).

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, сформульовані часткові загальновійськові компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників з питань організації робіт і виконання прийомів часткової та повної спеціальної обробки дозволили конкретизувати порядок оцінювання практичних дій майбутніх офіцерів-прикордонників за результатами практичного польового заняття.

Доцільним напрямом продовження наукових пошуків автори вбачають у розробці загальної методики підготовки та проведення практичних польових занять із залученням фахівців і спеціальних технічних засобів (спеціальної техніки) підрозділів радіаційного, хімічного, біологічного захисту.

Список використаних джерел

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II (Батальйон, рота) : наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 30.12.2016 № 605.
2. Гаврилюк В. В. Основи бойового забезпечення (радіаційний, хімічний, біологічний захист) : навч.-метод. посіб. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. 280 с.

References

1. *Boyovyy statut mekhanizovanykh i tankovykh viys'k Sukhoputnykh viys'k Zbroynykh Syl Ukrainy. Chastyna II (Batal'yon, rota)* [Military statute of mechanized and tank troops of the Land troops of the Armed Forces of Ukraine. Part II (Battalion, platoon)]. Kyiv, 2016. 315 p. [in Ukrainian]
2. Havryliuk V. V. (2018). *Osnovy boyovoho zabezpechennya (radiatsiyyny, khimichnyy, biolohichnyy zakhyst)* [Fundamentals of combat support (radiation, chemical, biological protection) : study and methodical manual] : navch.-method. posib. Khmelnytskyi : Vydavnytstvo NADPSU, 2018. [in Ukrainian]

Serhii Sinkevych and Vitalii Havryliuk. Competent Approach to the Future Border Guard Officers' Preparedness for the Organization of Work And the Implementation of Partial and Complete Decontamination Rating

The article presents innovative methodical approaches to the rating of future border guard officers' practical actions on the organization of work and the implementation of partial and complete decontamination with the use of full-time technical equipment and special vehicles of radiation, chemical and biological protection units.

The components of common military competency are defined, which determine the future border guard officers' knowledge and skills regarding the organization and implementation of partial and complete decontamination techniques. The partial executive competencies include: the ability to prepare solutions (recipes) and prepare technical equipment (special vehicles and

degassing kits) for work; the correctness and timeliness of the implementation of work techniques with technical means in accordance with the requirements of tactical norms and standards for protection against weapons of mass destruction; relative autonomy in the practice of partial and complete decontamination (coherence and a clear sequence of actions during the execution of works within the unit). Partial organizational competencies include: organization and implementation of theoretical training of personnel for the implementation of partial and complete decontamination by the methods of narrative and model presentation, as well as practical – by the method of training; instruction on security measures and workplace procedures (correctness and expediency of work places selecting and deploying, clarity of tasks according to the tactical situation, completeness of the answers to the questions raised); the organization of the watch guard of the area (the point) of decontamination, the direct management of the implementation of decontamination work (timeliness of command submission, the effectiveness of monitoring the actions of subordinates and the completeness of the assistance, if necessary, the level of concretization of comments and positive points when summing up the timeliness and quality of works performed, level of relevant terminology possession).

Key words: competence approach, future border guard officer, rating, preparedness, decontamination.